

Dannelse i det antropocæne

Gymnasielærerdagen
Aalborg Universitet
6. november 2025

Morten Ziethen mz@ikl.aau.dk
Institut for Kultur og Læring/SSH

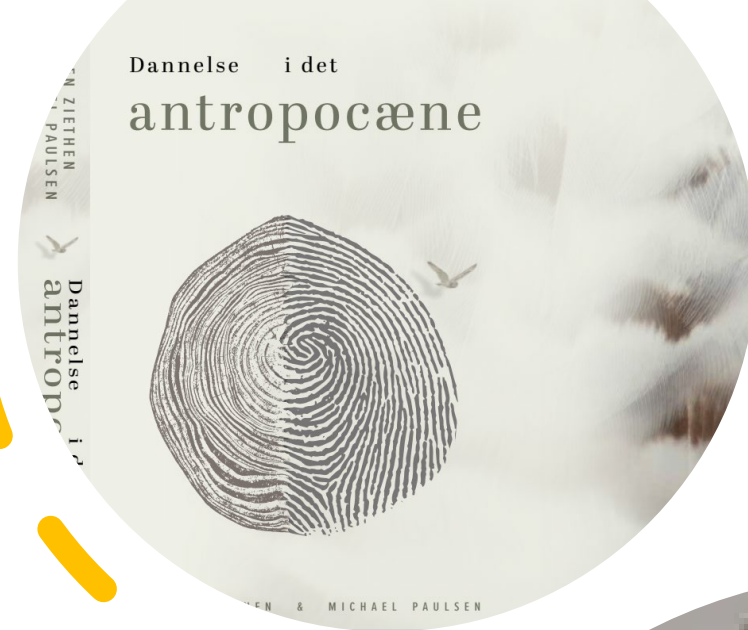
Dannelse i det antropocæne

Tanker, jeg har udviklet sammen med min faste skrivemakker Michael Paulsen fra SDU.

Michael er bl.a. faglig leder af den almindidaktiske del af Teoretisk Pædagogikum.

Jeg arbejder selv i feltet mellem:

- 1) Pædagogisk ledelsesteori
- 2) Uddannelsesforskning – policyanalyse
- 3) Dannelsesteori og dannelsesdidaktik

Det antropocæne

Begrebet opfundet i år 2000 som en geologisk epokebetegnelse

Skal indfange det forhold, at mennesket i dag er den primære forandringsfaktor på jordens overflade.

Det antropocæne

Så hvordan skal menneskene
fortsætte deres karriere som
jordboere?

Ja hvordan skal vi mennesker være i
verden?
(dannelsesspørgsmålet)

Hvad i al verden er verden?

Alt der er – samt det, der ikke er (fx kys man aldrig fik).

Så verden $\neq$ universet – universet udgør kun en regional del af verden i sin helhed.

Lad os for nemheds skyld sige, at verden er den horisont, hvorfra jeget forstår sig selv og alt det andet, der er.

Denne horisont er semantisk kodet, dvs. organiseret af sprog og kultur.

I dag mindst to verdensforståelser

- 1) Den scenisk-humanistiske (den dominerende)
- 2) Den dialogisk-zoölogiske (den gryende)

Så én jord, men to verdener.

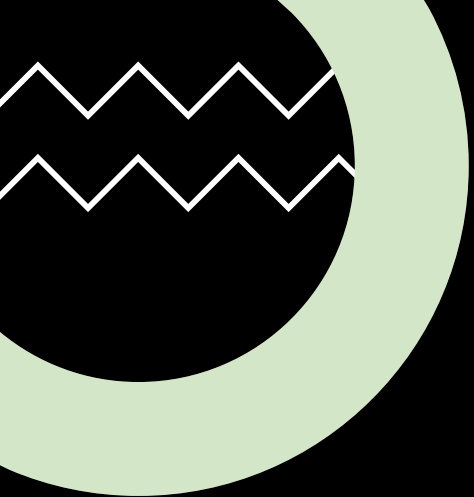

Den scenisk-humanistiske verdensforståelse

Den scenisk-humanistiske verdensforståelse har i tiltagende grad domineret siden antikken og i særdeleshed i det moderne.

Verden er blevet set som en scene, hvor mennesket kunne udfolde sig efter forgodtbefindende, mens alt andet; stenen, grisen osv. blev set som rekvisitter/ressourcer, vi kunne bruge efter behov.

Den scenisk-humanistiske verdensforståelse

I dag: Mennesket nået til en erkendelse af, at naturen ikke er en uendelig men endelig ressource – som vi dog stadig kan bruge, som vi ønsker.

Inden for denne verdensforståelse håber man derfor også, at green tech kan udvikle løsninger, så vi ikke skal lave om på praksis i vores hverdag.

Den dialogisk-zoölogiske verdensforståelse

Naturen ses ikke længere som en ressource, men som noget, der har værdi og værdighed i sig selv.

Og samtidig som noget, vi på godt og ondt er viklet uløseligt sammen med, og hvor vi derfor skal finde ud af, hvordan vi skal være på jorden sammen.

Peger frem mod en mere **dialogisk** og **livsvenlig** indstilling til alt levende.

Hvorfor holde skole – Biestas bud

- Kvalifikation
- Socialisation
- Subjektifikation

Ligeværdigt forhold mellem de tre
formål.

Mundifikation

Skolen en del af samfundets kultur, der videregiver en bestemt forståelse af, hvad verden er for et sted.

Den proces, hvor den enkelte dannes ind en bestemt forståelse af verden, betegner vi 'mundifikation'.

Den verdensforståelse, vi hidtil har forstået det værende igennem, har været med til at producere den nuværende situation på jorden.

Vi anser det for en afgørende opgave, hvordan skolen mundificerer eleverne, altså danner til en bestemt forståelse af verden.

Dannelsesteorier

Grundlæggende to syn på den opgave, dannelsesprocessen skal løse:

- 1) Konservering = en indføring i den bestående orden, fx demokratisk dannelse.
- 2) Transformerig = en indføring i en orden/verdensforståelse, der først bliver til i og med at dannelsen lykkes.

Mundifikation – en dannelsesmæssig kerneopgave

Ud fra spørgsmålet om 'dannelse i det antropocæne' argumenterer vi for, at den mest aktuelle dannelsesopgave i dag består i hjælpe børn og unge til at opdage og erfare, at der også kan være en anden måde at forstå verden end den scenisk-humanistiske.

Det antropocæne – tilbud om hjemmeopgave

Hvis det med det antropocæne er rigtigt, hvilke overvejelser giver det så anledning til for jer:

- a) Som menneske?
- b) Ift den funktion gymnasiet udfylder i samfundet?
- c) Ift jeres syn på kerneopgaven i jeres egenskab af undervisere og almendannere?
- d) For synet på jeres fag og fagdidaktik?

